ऽग्निकः। तथैवाग्नीसुखी भल्ली वीरट्टक्षय गोफहृत्। भल्लातकफलं पक्वं स्वादुपाकरसं लघु। कषायं पाचनं स्निग्धं तीक्ष्णोष्णं छेदि भेदनम्। मेध्यं वह्निकरं हन्ति कफवातव्रणोदरम्। कुष्ठार्शोग्रहणीगुल्मशोफनाहज्वरक्रिमीन्। तन्मज्जा मधुरो हृद्यो दृंहणो वातपित्तहा। हृत्मायुष्करं स्वादु पित्तघ्नं केशरनिम्नकृत्। भल्लातकः कषायोष्णः शुक्रलो मधुरो लघुः। वातश्लेष्मोदरानाहकुष्ठार्शोग्रहणीगदान्। हन्ति गुल्मज्वरं चित्रवह्निमान्द्यक्रिमव्रणान्" भावप्र०। गुड़भल्लातकशब्दे भल्लातकीगुड़पाकविधिर्दृश्यः।

भल्लातकतैल सुश्रुतोक्ते भल्लातकफलच्यवनजाते तैलभेदे "दुरूढत्वात् तु शुक्लानां कृष्णकर्म हितं भवेत्। भल्लातकान्वासयेत् तु क्षीरे प्रादुर्भूतभावितान्। ततो द्विधा छेदयित्वा लोहे कुम्भे निधापयेत्। कुम्भेऽन्यस्मिन्निखाते तु तं कुम्भमथ योजयेत्। सुखं सुखेन सन्धाय गोमयैर्दाहयेत् ततः। यः स्नेहस्तत्र ते तस्माद्दुयाहयेत् तं यतैर्भिषक्। पाम्यानूपप्रसाधान्दग्धान् सूक्ष्मचूर्णानि कारयेत्। तैलेनानेन संसृष्टं शुक्लमालेपयेद् व्रणम्। भल्लातकविधानेन सारस्नेहांस्तु कारयेत्। ये च केचित्फलस्नेहा विधानं तेषु कीर्त्तितम्। दुरूढत्वात्तु कृष्णानां पाण्डुकर्म हितं भवेत्। सप्तरात्रं स्थितं क्षीरे लागले रोहिणीफलम्। तेनैव पिष्टं सुश्लक्ष्णं सवर्णकरणं हितम्"। [औषधभेदे

भल्लातकलौह न० चक्रदत्तोक्ते भल्लातकादिपक्वे लौहरूपे "चित्रक त्रिफला सूक्तं यन्थिकं चविकाऽस्मृता। हस्तिपिप्पल्यपामार्गदण्डोत्पलकृतेरकाः। एषां चतुष्पलान् भागान् जलद्रोणे विपाचयेत्। भल्लातकसहस्रे द्वे छित्त्वा तत्रैव दापयेत्। तेन पादावशेषेण लौहपात्रे पचेद्भिषक्। तुलार्द्धं तीक्ष्णलौहस्य हतस्य कुडवद्वयम्। त्र्यूषणं त्रिफलावह्निसैन्धवं सिड़मोद्भिदम्। सौवर्चलविडङ्गानि पालङ्कांशानि कल्पयेत्। कुडवं क्षुद्रदारस्य ताम्रमूल्यास्तथैव च। मूरणस्य पलान्यष्टौ चूर्णं कृत्वा विनिःक्षिपेत्। सिद्धे शीते प्रदातव्यं मधुतः कुडवद्वयम्। प्रातर्भोजनकाले च ततः खादेद् यथाबलम्। अर्शांसि ग्रहणीदोषं पाण्डुरोगमरोचकम्। क्रिमिगुल्मास्रमेहान् शूलश्वासं व्यपोहति। करोति शुक्रोपचयं बलोपचितनाशनम्। रसायनमिदं श्रेष्ठं सर्वरोगहरं परम्"।

भल्लातकविधान सुश्रुतोक्ते सहस्रतत्फलसेवनप्रकारभेदे "यत जर्द्धं भल्लातकविधानमुपदेक्ष्यामः। भल्लातकानि परिपक्वान्यनुपहतान्याहृत्यैकमादाय द्विधा त्रिधा चतुर्द्धा वा छेदयित्वा कषायकल्पेन विपाच्य कषायस्य शुक्तिमनुष्णां हृताभ्यक्ततालुजिह्वौष्ठः प्रातः प्रातरुपसेवेत ततोऽपराह्णे क्षीरं सर्पिरोदनं इत्याहार एवमेकैकं वर्द्धयेत् तावद्यावत्सप्तेति ततः पञ्च पञ्चाभिवर्द्धयद्यावत् सप्ततिरिति प्राप्य च सप्ततिमपकर्षयेद्भूयः पञ्च पञ्च यावत्पञ्चेति पञ्चभ्यश्चैकैकं यावदेकमिति। एवं भल्लातकसहस्रमुपयुज्य सर्वकुष्ठार्शोभिर्विमुक्तो बलवानरोगः शतायुर्भवति। द्विव्रणीयोक्तेन विधानेन भल्लातकनिचयं तितं स्नेहमादाय प्रातः प्रातः शुक्तिमात्रमुपयुञ्जीत जीर्णे पूर्ववदाहारः फलप्रकर्षश्च। भल्लातकमज्जभ्यो वा स्नेहमादायापक्वदोषः प्रतिसंसृष्टभक्तो निवातमागारं प्रविश्य यथाबलं प्रसृतिं प्रकुञ्चं चोपयुञ्जीत। तस्मिन् जीर्णे क्षीरं सर्पिरोदनं इत्याहारः"।

भल्ली स्त्री भल्ल हिंसे अच् गौरा० ङीष्। भल्लातके शब्दरत्ना० तत्फलस्य स्पर्शिनां व्रणकारितया हिंसकत्वात्तस्यास्तथात्वम्। स्वार्थे क भल्लिका तत्रार्थे शब्दच०।

भल्लु(ल्ल)क पु०स्त्री भल्ल-उ(ऊ) क। (भालूक) १जन्तुभेदे अमरः स्त्रियां ङीष्। २शोणाकभेदे राजनि०। स च वीरभल्लादिगणे सुश्रुते उक्तः। द्रव्यगुणशब्दे दृश्यम्। ३कोशस्थे जलजन्तुभेदे "शङ्खशङ्खनखशुक्तिगम्बूकभल्लूकप्रभृतयः कोशस्थाः" सुश्रुतः।

भव पु० भवत्यस्मात् भू-अपादाने अप्। १महादेवे तस्य तन्नामनिरुक्तिः यत० ब्रा० ६।१।३।५। "तमब्रवीद्भवोऽसीति। तद्यदस्य तन्नामाकारोत्पार्जन्यलक्षणमभवत् पर्जन्यो वै भव पर्जन्याद्धीदं सर्वं भवति सोऽब्रवीत्त्रायान् वाऽतोऽस्मि धेह्येव मे नामेति" जलस्य पर्जन्यहेतुकत्वात् तस्य जलमूर्त्तित्वम्। अतएवास्याष्टमूर्त्तिमध्ये जलरूपेण भवनाम्ना तस्यार्चा। भावे अप्। २जन्मनि ३उत्पत्तौ ४प्राप्तौ ५संसारे मेदि०। कर्त्तरि अच् (चालता) ६फले न० राजनि०।

भवक त्रि० भू-ल्यु। १उत्पन्ने २आशीर्वादके संक्षिप्तसा०।

भवकेतु पु० केतुभेदे द०स० ११अ० केतुशब्दे दृश्यम्।

भवघस्मर पु० ६त०। दावानले शब्दमा०।

भवत् त्रि० भा-डवतु। १युष्मदर्थे, सर्वनामता चास्य। भवान् भवत्याः पुत्रः भवत्पुत्रः। भू-शतृ। २वर्त्तमानकालाद्य